

Esbozos de *Ovanliga Platser i Vitoria och Álava*

Martin Simonson

Profesor de sueco

Resumen

Los siguientes esbozos son extractos del libro *Ovanliga Platser i Vitoria och Álava (Lugares poco comunes en Vitoria y Álava)*, un largo ensayo sobre la percepción del espacio físico y el poder del arte narrativo para manipularla. El observador es un periodista sueco que sigue las huellas de un explorador de su país que desapareció en los bosques de Izkiz a finales del siglo XIX.

Laburpena

Lehen lerro hauek *Ovanliga Platser i Vitoria och Álava (Gasteiz eta Arabako ezohiko tokiak)* lanetik ateratako laburpenak dira. Liburua saiakera luze bat da, espazio fisikoaren pertzepzioa eta arte narratiboak berori manipulatzeko duen ahalmenari buruzkoa. Behatzailea kazetari suediar bat da, XIX. mende amaieran Izkizeko basoetan desagertu zen bere herrialdeko esploratzaile baten arrastoen atzetik dabilena.

FÖRSTA SKISSEN. TRESPUENTES OCH SANTA CATALINA: FLODEN, TRÄDEN, SLÄTTEN

Taxichauffören förklarade vägen till den botaniska trädgården medan hon parkerade bilen intill en lekplats i Trespuentes – den låg inte långt bort, sa hon och pekade vagt mot en sandig väg som ledde upp mot ett stenbrott, vars dammiga verksamhet hade skurit djupa, rektangulära hack i bergssidan bortom flodens krök. Sedan gav hon mig sitt kort och åkte iväg.

Lekplatsen var inte som jag mindes den. Ett brunt golv av mjuka plattor hade lagts ut omkring gungorna, rutschkanan var ny och det fanns en snurra med bänkar och ett metallhjul i mitten som jag inte hade sett när jag sist besökte platsen. Alltsammans omgavs av ett lågt trästaket. Jag hoppade

över staketet och satte mig på snurran, drog i hjulet, slöt ögonen och lyssnade en stund till bruset från floden medan jag sakta roterade under himlen. Efter en liten stund stannade snurran och jag öppnade ögonen igen. På himlen drev en samling vita moln förbi, en del av dem rätt tjocka och naggade av gråa stråk i kanterna. Det såg ut som om det skulle bli regn. Jag lämnade snurran, yr i huvudet efter färden, och gick ner till floden.

Vattnet stod nästan stilla här och vinden blåste upp små vågor som kilade fram mot strömmen och bildade föränderliga bergskammar och dalar som färgades blå, vita, grå och svarta om vartannat av himlen, molnen, den plötsligt frambrytande solen och skuggorna från träden på flodens motsatta sida som också var i ständig rörelse. På samma gång fanns det något beständigt i dessa till synes kaotiska mönster – vattnet fortsatte att rusa över stenarna på väg till Ebrofloden och sedan vidare mot Medelhavet, vindens osynliga krafter rörde om bland pilarnas spretiga grenar, nya träd var på väg upp ur marken intill de gamla... Tanken på dessa rörelser, detta förunderliga skådespel som upprepades dag ut och dag in med olika former och färger, överallt omkring oss utan att vi tänkte på det, fick mig plötsligt att känna mig mycket hjälplös, som om jag vore på drift likt löven som sopades iväg av strömmen och kanske fastnade i ruttnande grenar som senare kollapsade och till sist blev en del av bottenslammet, där kräftorna rotade omkring efter föda, tills de själva blev plockade och uppätta, och...

En stund senare vandrade jag in i den botaniska trädgården, förbi ett förtvinat och döende gammalt olivträd som uppenbarligen hade planterats i främmande jord utan framgång, och fortsatte sedan vidare uppför backen mot en serie dammar och terrasser, överbelamrade av plantor, buskar och träd från olika delar av världen. Högst upp i dalen ruvade klosterruinerna, med ett ensamt, halvt raserat torn som stod i skarp kontrast mot himlen. I det ögonblicket hörde jag röster bakom mig, och när jag vände blicken mot ruinerna upptäckte jag en grupp människor som stod på en plattform högst upp på det gamla tornet. Tornet var övervuxet av en frodig murgröna, så slingrande och kompakt att man fick intrycket att rankorna och bladen försökte snärja stenarna och dra ner dem i jorden.

En snabb titt i broschyren avslöjade att påven Benedicto XIII hade beordrat konstruktionen av klostret år 1407. En munkorder kallad *Los Jerónimos* hade bott där till 1471, då munkarna blev tvungna att ge sig av på grund av bristande ekonomiska resurser. Agustiner munkarna flyttade i stället in och stannade till 1835, då de turbulenta krigsåren tvingade dem att ge sig av. Året därpå brändes byggnaden ner av general Zurbano i kamp mot carlisterna. Anledningen till att klostret kom att kallas ”Santa Catalina de Badaya o Nuestra Señora de Gracia” var att detta helgon hade uppenbarat sig för en

av munkarna en dag då han promenerade i klosterträdgården, och bett honom uppföra ett kapell i hennes namn.

I spiraltrapporna som ledde upp till tornet mötte jag sällskapet jag tidigare hade skymtat från terrassen och som i sin tur var på väg ner. Det var dåligt med utrymme och det blev en del nervöst knuffande, men till sist lyckades jag ta mig förbi och kom så upp på en plattform tillverkad av tunna stålbalkar, genom vars smäckra ruttmönster jag kunde se rakt ner i avgrunden under mina fötter. Sakta lyfte jag blicken och tittade ut över slätten som bredde ut sig från kullens fot och hela vägen till Vitoria. I soldiset skymtade staden likt en hög med kantiga leksaker som något barn hade kastat ut på golvet och inte orkat plocka upp efter sig. De skulle nog inte heller plockas upp än på ett tag, funderade jag, och det var synd, för de passade illa in i omgivningarna och skulle fortsätta att förstöra utsikten över slätten långt efter att den här civilisationen hade gått under.

ANDRA SKISSEN. MANUEL IRADIER: FÄRDEN MOT DET OKÄNDA

År 1868 grundade Manuel Iradier, fjorton år gammal, en klubb kallad *Sociedad Viajera* tillsammans med en grupp entusiastiska skolkamrater, med målsättning att utforska oupptäckta territorier i Afrika. Två år senare presenterades idén om att korsa hela den afrikanska kontinenten, från Goda Hopps-udden till Tripoli, med mottot ”Conocer lo Desconocido” – att lära känna det okända. Den berömde upptäcktsresanden Stanley, som arbetade som utrikeskorrespondent för *The New York Herald* med uppgiften att bevaka det tredje carlistkriget, träffade Iradier under ett besök i Vitoria 1873, och när han fick höra talas om projektet rekommenderade han den unge mannen att begränsa resans längd.

Sagt och gjort, Iradier strukturerade om expeditionen och den sextonde december 1874 gav han sig iväg för att utforska Muniterritoriet i Guineagolfen. Resan präglades av olika missöden och ihärdiga febersjukdomar som bland annat ledde till att Isabel, Iradiers dotter som fötts i Afrika, dog. Denna traumatiska omständighet förbittrade resten av vistelsen för upptäckaren och sällskapet återvände till Vitoria med en handfull kartor och några rudimentära ordböcker över olika afrikanska språk som främsta argument för berömmelse.

Det var emellertid få som intresserade sig för expeditionens materiellt sett begränsade resultat och 1884 genomförde Iradier en ny expedition, den här gången i syfte att annektera territorier åt den spanska kronan. Dessvärre

hade redan Storbritannien, Tyskland och Frankrike hunnit före, och allt Iradier lyckades roffa åt sig var smulorna som hade blivit över efter dessa stormaktens hungriga framfart – 14.000 kvadratkilometer allt som allt.

Under resten av sitt liv plågades Iradier av sviterna efter de olika sjukdomar han hade dragit på sig under sina expeditioner. Minnet av den döda dottern hemsökte honom, och relationerna till hans familj försvårades. Den enda riktiga källan till tillfredsställelse var boken han skrev om upptäckterna i Afrika. Han dog 1911 i Segovia, efter att den fjortonårige äventyrarens romantiska dröm om att utforska det Okända hade utvecklas till en vuxen mans mardröm, präglad av sjukdomar, död och misslyckanden.

Ett föga uppbyggligt exempel, kunde man kanske tycka, men förmodligen ett typiskt öde för en idealistisk europé i Afrika vid slutet av nittonhundratalet. Det hela påminde mig lite grand om Conrads *Heart of Darkness*, och jag kunde föreställa mig Iradier ligga febrig på sin dödsbädd i Segovia och mumla om ohyggligheterna han hade upplevt i Afrika i ungefär samma termer som Kurtz, för i slutändan var det kanske inte den materiella framgången som egentligen räknades, utan priset de fick betala för det – vad som händer när man köpslår med sin egen personliga integritet, när man låter det vilda ta över inom en och när människor man älskar förtärs tillsammans med en själv av denna vansinniga, allt uppslukande drift att söka sig längre och längre in i det okända.

TREDJE SKISSEN. PARQUE DE LA FLORIDA: FÖRTROLLNINGEN UNDER TRÄDEN

Parque de la Florida uppfördes på artonhundratalet i romantisk stil, med små bäckar och vattenfall och en vitmålad paviljong i mitten av den cirkulära plazan som vette mot mitt hotell.

Träden i parken var stora, höga och gamla, vissa av dem hade stått där i över hundra år. I ena delen av parken, där musikpaviljongen var belägen, hade det planterats kastanjer som under sommarmånaderna filtrerade ljuset och fick ett grönt skimmer att lägga sig över promenadvägarna. Den andra sidan dominerades av en massa träd från olika delar av världen som hade arrangerats i kurvade, frodiga stråk. Det var i själva verket en botanisk trädgård också det här, påstods det, med 95 sorters träd och 79 sorters buskar för att vara exakt. Men platsen hade aldrig egentligen sagt mig någonting, och trots att jag hade ansträngt mig hade jag inte hittat något värt att skriva om under arbetet med guideboken. Det var en stillsam, avkopplande plats som vaggade in en i ett slags dvala, där man accepterade barnvagnarna och

de spatserande gubbarna med basker på huvudet som en naturlig del av dekorationen. När man lämnade parken och började kvickna till igen undrade man ibland vad som egentligen hade hänt därinne under träden, för det var inte alltid lätt att minnas. Vad man däremot alltid var säker på var att inga transcendentala händelser hade ägt rum, och att inga visioner hade tänts. Snarare hade man fått sina sinnen *avdomnade*. Man hade flytt undan de prosaiska bostadsområdenas och affärskvarterens krassa verklighet för en sekund, men det var en artificiell frizon som inte kunde ge upphov till något mer än en temporär verklighetsflykt utan riktig substans. Den romantiska impulsen som låg bakom platsens utformning hade således bara skapat yta som inte gav några emotionellt mer djupgående eller beständiga resultat, och det var oftast med ”tranquillity recollected with no emotion” som man tänkte tillbaka på sina upplevelser under trädens lullande inflytande.

Jag korsade parken, omgiven på alla fronter av artificiella kreationer, både i form av transplanterade växter och figurer från Betlehem i naturlig storlek som hade placerats ut i snåren – en fåraherde, ett man som trampade vin i en tunna, en slaktare och en smed följde min väg mot biblioteket. Alltsammans ackompanjerades av inspelade ljud – klangen av smedens hammare, fårens bråkande – som skulle bidra till illusionen. Man behövde bara koppla på strömmen för att åsnan skulle färdas runt kvarnen på sin räls och de uttryckslösa figurerna skulle rabbla fram färdiginspelade repliker. Föräldrarna gick omkring med sina barn och pekade och tog bilder med sina mobiltelefoner. Fast besluten att inte låta mig vaggas till sömns varken av träden eller av de inspelade ljuden, skyndade jag på mina steg. Då lade jag märke till att det cirkulära torget som omgav musikpaviljongen hade gjorts om till en isrink, där människorna åkte runt i hypnotiserande cirklar, med alltmer förvirrade leenden fastklistrade på sina ansikten.

FJÄRDE SKISSEN. CONDADO DE TREVIÑO: FORNTID, NU OCH DÅ

Vi hade nu kommit in på en smal väg som slingrade sig uppför berget i vilda svängar, och jag blev snart tvungen att lägga ifrån mig alltsammans och titta rakt fram för att inte må illa. Den norra sidan av bergen var täckt av bokskog hela vägen upp till åskammen, som sträckte sig mot öster högt över slätten. Solen sken snett från sydost och lyste upp de översta trädens lila grenverk. Efter en stund tog vi oss över bergspassets högsta punkt och nästan så fort vi hade påbörjat nedförsbacken som väntade på andra sidan körde vi in i dimman.

Solen färgades först gul och dimman antog ett rosa skimmer, men i takt med att vi kom längre ner i dalen bleknade alltsammans och det slutade med att vi långsamt gled fram genom en mjölkvit soppa som var så tjock att vi bara kunde se ett tjugotal meter framför oss.

Urko växlade ner till trean och fortsatte svära mellan tänderna.

”Hoppas att det lättar lite nere i Treviño”, mumlade han, och gav mig ett skevt leende. ”Annars får vi väl sätta oss i en bar och plugga historia tillsammans.”

Jag hoppades också att dimman skulle lätta i Treviño.

Tio minuter senare kom vi fram till byn som gav grevdömet sitt namn. Den var belägen vid foten av en kulle där det en gång hade funnits ett slott, men det hade bränts ner och lagts i ruiner för länge sedan och på dess plats stod nu en telefonmast, berättade Urko medan vi vandrade upp längs en smal gata mot byns centrala delar genom den täta, drypande vinterdimman. Vi kom förbi en kyrka, där förläggaren stannade och drog mig i armen.

”Det där är en kopia av Virgen Blanca”, förklarade han och pekade på en staty föreställande Jungfru Maria med Jesusbarnet i famnen, som klängde sig fast bakom ett järnräcke på hörnet av kyrkan. ”Originallet togs däriifrån och står nu bakom en glaskupa vid San Miguel-kyrkan i Vitoria. Det är den statyn som ger namn åt festivalen i augusti, vet du.”

”Mmm-hmm.”

Urko pekade sedan på en ståtlig byggnad som låg intill kyrkan.

”Det här är palatset som byggdes av...”, började han och ryckte sedan åt sig informationsbladen som han hade skrivit ut åt mig, och som jag nu bar i handen, ihoprullade till en strut. Märkbart irriterad böjde han till papperen så att de skulle gå att läsa, och skummade snabbt igenom texten. ”Lyssna nu. På femtonhundratalet byggde greven av Treviño, som sedermera fick titeln hertig av Nájera, sitt palats, som numera är stadens rådhus.”

Efter maten stannade Urko i restaurangen för att dricka en kopp kaffe och läsa tidningen, medan jag gick ut för att undersöka byn närmare. Jag vandrade långsamt längs en smal gata som ledde upp mot kullen, tills jag nådde ett litet kapell, där jag svängde av åt vänster och fortsatte ut ur byn, uppför berget, på en cementerad väg kantad av enbuskar och andra taggiga växter. Jag hade hoppats att dimman skulle lätta lite i takt med att jag vann höjdmeter, men fem minuter senare var det fortfarande lika jämntjockt och jävligt och jag var precis på väg att vända för att gå tillbaka då jag såg silhuetten av någonting stort och mörkt som tornade upp sig över vägens nästa krök.

När jag kom närmare upptäckte jag att silhuetten utgjordes av en ensam cypress som stack upp ur något som liknade en enorm, fyrkantig kruka.

Fem steg till avslöjade att krukan i själva verket var en kyrkogårdsvägg. Jag lämnade vägen, gick runt de höga murarna och kikade in genom grinden. Kyrkogårdens dimensioner var kanske tio gånger tio meter, och därinnehålls stora, vita kors av cement, som hörde familjegravarna till, om utrymmet med mindre, rikt ornamenterade järnkors och vanliga grå och vita gravstenar. Familjen Duque hade fått en hedersplats i mittenfilen, såg jag – kanske var det hertigen av Nájera själv och hans ättlingar som vilade i jorden därunder.

Framför ingången till kyrkogården fanns en mindre gräsplan täckt av frost, vid vars ände en rad små granar hade planterats. På andra sidan träden sluttade kullen ner mot byn och dalens botten. Jag gick fram till granarna och kikade ner mellan grenarna, men utsikten var som väntat begränsad till vit dimma, så jag tände istället en pipa och plockade fram de tillknycklade papperen som förläggaren hade gett mig.

Om Treviños historia fanns det tydligen en del att säga, märkte jag. Redan på äldre stenåldern hade det bott folk nere vid floden, som hade lämnat spår efter sig i form av verktyg, vapen och keramik. Järn och Bronsåldersmänniskor hade också levt på platsen, keltiberiska stammar hade koloniserat dalen, och även romarna hade medverkat till att skriva Treviños historia. Området hade fått sådana illustrerade besökare som Pompeyo, som ritade den första kartan över dalen, och Cesar Augustus, som besökt platsen under en militärkampanj år 30 före Kristus. Enligt uppgift var det självaste Julius Cesar som fastslog att den närbelägna Añastrokullen, numera kallad San Formerio, utgjorde Treviños främsta försvarsstrategiska punkt, förmodligen med utgångspunkt från Pompeyos karta.

Namnet Treviño som sådant härstammade från det latinska ”Trifinum”, som betyder ”tre gränser”. Den berömde spanske historikern Caro Baroja hyste inga tvivel angående vilka områden de tre gränserna refererade till och fastslog att det rörde sig om de tre historiska baskiska folkgrupperna – vad som kallades ”vårdulos, caristios y autrigones”.

Grevdömetts nuvarande gränser började däremot inte definieras förrän på 1100-talet, då Sancho VI (den Vise) av Navarra grundade orten. År 1200 vann den kastiljanske kungen Alfonso VIII ett viktigt fältslag över trupperna från Navarra och införlivade därmed Treviño i sitt rike. 1366 gavs området till Pedro Manrique som tack för sina insatser för kung och fosterland, och sedan dess hade det varit ett grevdöme. Först hörde det till Kastilien, senare till Spanien, som en del av provinsen Burgos, trots att det ligger inkapslat som en enklav i Álava.

Med en så brokig bakgrund är det kanske inte underligt att Treviños invånare alltid har varit lite osäkra på sitt egentliga ursprung, men var gång

frågan om grevdömets tillhörighet har debatterats, från 1600-talet och framåt, har de däremot alltid haft klart för sig att det är Álava de vill vara en del av. Intresset tycks ha varit ömsesidigt, och vid ett tillfälle var det Vitorias handelskammare som ansökte om att få Treviño skrivet till sin provins. Men trots allt detta tjat har grevdömet alltså förblivit en enklav, som om bergen både i norr och söder, som effektivt skär av tillträdet till dalen, till sist alltid har satt sig över människornas vilja och fått sista ordet.

Dimman hade nu lättat lite, och jag kunde skymta de röda och svarta taken i byn nere vid kullens fot. Om några hundra år kanske det var de här husens tur att utplånas, tillsammans med den här civilisationen. Det skulle inte vara första gången det hände på denna ort – fråga bara stenåldersjägarna, bronsåldersmederna, de keltiska druiderna, de romerska kartritarna eller de kastiljanska adelsmän vars slott låg jämnat med marken på kullens topp. Byggnader restes och föll, folk kom och gick, länge döda kungar roffade åt sig kullen och deras barnbarn, länge sedan försvunna också de, blev av med den igen. I slutändan var det bara kullen själv som bestod, och den skulle fortfarande vara kvar långt efter att telefonmasten hade fallit och de asfalterade vägarna vuxits över av ogräs och buskar.

Idén om att naturen i slutändan var den kraft som dikterade villkoren både här och på alla andra platser, och att vi skulle bli tvungna att spela efter naturens regler om vi skulle ha en chans att dröja oss kvar ett tag till, påminde mig om Krusenstiernas tankar kring Fågelskrämman, som nu kom tillbaka till mig tillsammans med alla de andra – Jernberg, de två bröderna i Apellániz, skymningssökarna och författarna till *Las Tormentas del Espantapájaros*. Än en gång, upptäckte jag med ett visst mått av osäkerhet, ledde mig dessa tankar bort från en till synes objektiv observation av den förhållandevis trygga världen vi levde i, och riktade istället min uppmärksamhet mot andra krafter, något som slumrade djupt inne i kullen medan folket som struttade omkring på dess yta föddes, levde och dog likt dagsländor, nej, likt myror som kravlade sig ut ur sina ägg och blott hann dra ett strå till stacken innan regnet kom och spolade bort alltsammans – tidens och naturens krafter, som till sist skulle göra processen kort med de här flyktiga verken av tegel, stål och cement.

Dimman, som filtrerade solens ljus och försänkte dalen i ett sorts halvdunkel, bidrog kanske också till att forma dessa apokalyptiska framtidsscenarier i mitt huvud, och jag började vandra längs med kyrkogårdens murar med ena handen ofrivilligt strykande mot den skenbart solida cementen, likt en blind man utan käpp som famlar efter ledtrådar till var han befinner sig någonstans.

FEMTE SKISSEN. PÅ CYKEL LÄNGS VASCO-NAVARRO JÄRNVÄGEN: EN ABSTRAKT VERKLIGHET

Den smalspåriga järnvägen mellan Vitoria och Estella, som invigdes 1927 och lades ner bara fyrtio år senare, löpte österut över *Llanada alavesa* och passerade byar som Aberásturi, Andollu och Ullíbarri-Jauregui där stationsbyggnaderna ibland har renoverats, men inte sällan ligger i ruiner. Spåren började göras om till cykelväg 1999, och nu, åtta år senare, kunde man cykla längs den gamla järnvägsleden hela vägen till Antoñana, en by omgärdad av en medeltida stadsmur belägen inte långt från Maeztu och Apellániz. Efter tio-tolv kilometer drar sig vägen allt närmare bergen, och strax efter att man har passerat en stor damm, en bit öster om Erenchun, försvinner den in i bokskogen som täcker de nedre bergssluttningarna. På denna plats dröjde dimman kvar mellan träden, och ljuset föll genom grenverket i vita slöjor som tycktes visa vägen in i skogens dunkel.

Jag stannade och tittade upp längs vägen som försvann in under träden, och undrade om det var så det hade kunnat se ut när Smith i Tolkiens berättelse lämnade den här världen och vandrade in i Faery. Men det var inte bara den strikt visuella effekten skapad av dimman, solen och grenarna som gav mig dessa transcendentala associationer, det var också min egen verklighet. Tankarna som hade avbrutits av Adrianas telefonsamtal på Café Caruso kvällen innan återvände nu, och jag började än en gång fundera över hur symboler, metaforer och allegoriska tolkningar hade kommit att dominera min verklighetsuppfattning under min vistelse i Vitoria och Álava. Allt omkring mig, eller nästan allt, hade förvandlats till metaforer för någonting annat, någonting som ledde mig in på spår som jag inte kunde undvika, nästan som om jag själv hade förvandlats till en del av denna symboliska verklighet.

Nu, till exempel, kunde jag inte undgå att likställa järnvägen som hade försvunnit under mig med en epok då man kommunicerade genom en fysisk förflyttning, vare sig det nu var brev eller persontransport det handlade om, för att med någon sorts fysisk närvaro kommunicera något till någon annan. Pilens riktning hade följts kroppsligen på den tiden, men denna rörelse hade blivit alltmer abstrakt. I mitten av sextioalet, då den här järnvägen hade lagts ner, uppfanns de första datorerna, och trettio år senare blev internet en del av vardagen, åtminstone i västvärlden. Postsäckarna hade blivit allt färre i takt med att brev skrivna på papper hade ersatts av epost, och ordens fysiska närvaro, bläck eller grafit på papper, hade börjat försvinna. Denna virtuella kommunikation, där ordens grafiska representation åstadkoms av en serie koder bestående av ettor och nollor, hade inte förändrat deras se-

mantiska innehåll, men det fysiska försvinnandet innebar att meddelandet praktiskt taget reducerades till en tankerörelse, för handens arbete med pennen, brevet som fraktades över land och hav i postsäckar, papperet som plockades ut ur kuvertet för att läsas, alla dessa rörelser hade försvunnit. Och trots att jag nu färdades på en väg av grus, på en cykel, för att färdas till en annan plats i egen hög person, så att säga, så hade jag därför fått en känsla av att jag själv hade förvandlats till ett slags tankerörelse, en symbol för någonting annat som färdades genom ett landskap konstruerat av andra symboler, metaforer och allegorier – att den verklighet jag befann mig i var en idé snarare än en fysisk realitet.

Jag cyklade in i portalen och lät mig suddas ut av det bleka halvljuset som smekte trädstammarna och fick det att glittra och blänka matt bland grenarna. Jag trampade allt långsammare in bland träden för att betrakta allting ordentligt och få grepp om den här dimhöljda världen, och efter ett tag kom jag fram till en tunnel som ledde in i bergets mörka innandöme. Tunneln var emellertid stängd, så jag vände och tog av på en annan väg. Den nya vägen ormade sig upp bland bokträden i långsamma, svängande rörelser, och efter vad som verkade vara en evighet av uppförsläcke nådde jag till sist fram till bergspassetts högsta punkt, ett stenigt parti där en skock får blockerade vägen. Jag trampade fram på lägsta växeln bakom fåren medan de masade sig igenom det trånga passet och skingrades på andra sidan. Vägen gick nu ner ett stycke, skar igenom en låg talldunge och fortsatte sedan upp mot nästa krön. Jag följde dessa steniga veck och nådde så en brant där vägen kastade sig ner i vilda kurvor mot en djup dal utan minsta spår av hus eller andra byggnader, i vars bortre ände de skogsklädda kullarna rullade iväg, den ena efter den andra, med allt svagare konturer tills de flöt ihop med bergen och den solblekta himlen långt bort i söder.

Sakta, sakta, rullade jag ner i dalen, med vinden i ansiktet och solens svaga ljus på min armar.

SJÄTTE SKISSEN. APELLÁNIZ OCH IZKI: LJUSET VID DE LÅNGSAMMA BERGENS FOT

Apellániz består av en samling stenhus belägna på båda sidor om en liten bäck, i skuggan av ett berg. Skogen växer tät på sluttningarna bortom bebyggelsen, så nära husen att träden ser ut att vara på hastig marsch ner mot byn för att invadera de odlade terrasserna. Röken från skorstenarna steg nu mot himlen likt gyllene slingor i den nedgående solen, men när jag

nådde kyrkan kom jag så nära inpå berget att solen försvann bakom krönet och röken blev vit och livlös.

Vi vandrade genom byn och upp genom skogen på en jordig väg som hade plattats till av en grävmaskins larvfötter. Efter ett tjugotal meter förvandlades vägen till en stig kantad av högt gräs, som tog oss förbi ett bestånd av gamla kastanjer med grova, skrovliga trädstammar och slutade vid en boskapsgrind halvvägs uppför bergssidan. Där stannade vi en stund, medan Asier förklarade vägen upp till hedarna. Det var inte svårt att hitta, försäkrade han, bara att följa stigen. Jag tackade honom för hjälpen, öppnade grinden och fortsatte in bland träden på andra sidan.

Efter ett tag kom jag fram till en liten sänka där gräset hade betats kort på båda sidor av en snabb ström som rann fram över små, glittrande stenar. Jag tog mig upp längs dalens västra sida och nådde till sist ett slags högplatå, korsad av en mängd djurstigar som löpte hit och dit bland enbuskarna. Jag kunde se en skarpt skuren linje av berg som hackade upp horisonten i spetsiga skärvor långt framför mig, men till vänster övergick heden i bokskog, och på min högra sida hade fåren lämnat berget bart så när som på ett tunt skikt av gräs där trubbiga bitar av vit kalksten stack fram lite här och där mellan tuvorna. Solen befann sig nu framför mig, i höjd med bergen, och jagades snabbt mot andra latituder av den annalkande natten och av de blåsvarta molnen som drog fram över himlen.

Några minuter senare befann jag mig på en stenig sluttning som stupade ner mot en vidsträckt dal, till brädden full av ett hav av trädkronor. Grenarna på de närmsta träden stod vita mot den rödbruna bakgrunden som långsamt färgades gyllene av den nedgående solen, och det blev allt disigare i takt med att molnens utlöpare nådde fram till bergen. Jag ställde ifrån mig cykeln och gick ut på en vit udde vars nedre delar försvann bland träden, där jag tog plats intill en förtvinad liten ek som hade böjts av vinden. Framför mig bredde den vidsträckta Izkiskogen ut sig likt en stormig havsbukt som sträckte sig från den snötäckta Sierra de Cantabria till Montes de Vitoria, och nu föll skymningen över skogens viskande rörelser.

Jag satt stilla längst ut på udden intill det vindpinade trädet och tittade ut över alltsammans, och då såg jag plötsligt ett ensamt ljus tändas på andra sidan skogen, vid foten av de höga bergen. Jag vred huvudet fram och tillbaka, för att försöka finna fler elektriska ljus nere i dalen, spår efter den värld jag hade lämnat bakom mig i Apellániz, men allt som syntes var trädens vågor, så långt blicken nådde. Då vände jag mig om och tittade tillbaka, och blev plötsligt varse ryggen på en man som vandrade iväg från platsen där jag suttit. Jag reste på mig och hann ifatt honom ett stenkast från lyktan. Då fattade jag tag om hans axel och vände honom mot mig. Han andades

lugnt, och ögonen blev synliga i ljuset från månen och stjärnorna som hade kommit fram bakom de sista molntrasorna som drogs iväg österut av vinden.

Jag kände att jag var på väg att tappa balansen och falla baklänges, och fattade hans hand för att hålla mig kvar. Och då, när jag fick hans hand i min, visste jag plötsligt vem han var, då såg jag honom klart och tydligt. Men han tittade inte längre på mig. Han såg igenom mig, bortom mig, ut över skogen som fyllde dalen hela vägen bort till det ensamma ljuset på andra sidan och vidare över bergen därbortom... Bergen som rörde sig långsamt, långsamt under stjärnorna.